

III. SELİM DÖNEMİNDE EVRAK SAHTECİLİĞİ DOCUMENT FORGERY DURING SELIM III PERIOD

Emine GÜNGÖR YADI

Doktorant, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı
PhD Candidate, Ondokuz Mayıs University, Institute of Graduate Studies, Department of History

eminegungoryadi@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8120-5459

İBD

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi – Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities
2/1, Haziran – June 2021 Samsun
E-ISSN: 2717-8072 (Online)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insanbilimleri>
insanbilimleri@omu.edu.tr

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi (Research Article)
Geliş Tarihi-Received Date : 11.03.2021
Kabul Tarihi-Accepted Date : 17.05.2021
Sayfa-Pages : 1 – 13

 : 10.51533/insanbilimleri.895358

This article was checked by iThenticate®

Atıf – Citation: GÜNGÖR YADI, Emine, “III. Selim Döneminde Evrak Sahteciliği”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi (İBD)*, 2/1, Haziran /June 2021, ss. 1 - 13.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnsan Bilimleri Dergisi
Journal of Humanities
2/1, Haziran – June 2021
ss. 1 – 13

Makale Türü: Araştırma Makalesi

III. SELİM DÖNEMİNDE EVRAK SAHTECİLİĞİ *DOCUMENT FORGERY DURING SELIM III PERIOD*

Emine GÜNGÖR YADI

Öz

Evrakta sahtecilik suçu daha önceki dönemlerde olduğu gibi III. Selim döneminde de yaşanmıştır. Sahtesi yapılan evraklar daha çok ferman, berat, ilâm, tezkire, hüccet, temessük, mürâsele, mülâzemet, defter ve mektuplardı. Makam ve mevki sahibi olma, haksız kazanç elde etme, görevini iyi yapan bir kişiye iftira atma, kişilerin miras hakkını almasına engel olma, kişiler arasında kavga çıkarmak gibi amaçlarla yapılmıştır. Evrak sahteciliğinde kullanılan yöntemler arasında mühür kazımak, belge üzerinde oynama yapmak, yetkili kişilerden rüşvet karşılığında belge almak ve yalancı şahit göstermek söylenebilir. Evrak sahteciliğinin büyük oranda devlet memurları tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Kısmen de olsa halktan kişilerinde sahteciliğe başvurduğu görülmüştür. Evrakta sahteciliğin önüne geçebilmek amacıyla sahtecilik yapanlara belli başlı cezalar verilmiştir. Bu kişiler sürgün, kalebend, idam edilmiş ve tomruğa konulmuştur. Evrak sahteciliği üzerine yaptığımız bu çalışmada III. Selim döneminde meydana gelen evrakta sahtecilik suçlarını, bu sahteciliğin ne gibi asayiş problemlerine yol açtığı, devletin bu probleminden kurtulmak adına ne gibi önlemler aldığı ve cezalar uyguladıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: III. Selim, Evrak Sahteciliği, Ceza.

Abstract

The crime of forgery of documents took place in Selim III period, as did in the previous periods. The forged documents were mostly ferman, berat, ilâm, tezkire, huccet, temessuk, murasele, mulazemet, notebooks, and letters. It has been carried out for purposes such as having a position, making unfair gain, defamation of a person who does his/her duty well, preventing people from getting the right of inheritance, and causing a fight between people. Among the methods used in document forgery, engraving a seal, manipulating the document, receiving documents in return for bribery from authorized persons, and showing false witnesses can be given as examples. It is understood that government officials mostly carry out the forgery of documents. It has been observed that civilians applied partially to counterfeiting. Specific penalties have been imposed on those who commit forgery in order to prevent forgery of documents. These were exiled, kalebend, executed, and put on the logs. This study provides information about the crimes of forgery in the documents that occurred during the period of Selim III, what kind of security problems this forgery caused, what measures the state took, and imposed penalties to get rid of this problem.

Keywords: Selim III, Document Forgery, penalty.

Giriş

Sahtecilik, genel olarak incelendiğinde başkasını aldatmak için kullanılan her türlü hile ve yöntemlerdir.¹ Evrak sahteciliği ise bazı kimselerin normal yoldan elde edemeyeceği makama veya ayrıcalığa sahip olabilmek için rüşvet vermesi ve bu gibi yolsuzluklara açık olan kişilerin de vazifelerini kötüye kullanmalarından kaynaklanmaktadır.² Belgenin şekil ve içerik bakımından bozulması, belgenin sahte örneğinin çıkarılması ya da aslı olmadığı halde uydurma belgeler oluşturulması evrak sahteciliğine girmektedir.³

Evrak sahteciliğinin tarihte çok farklı amaçlarda kullanıldığını söylemek mümkündür. Örneğin; Cevberî, *el-Muhtâr fî Keşfi'l-Esrar* adlı eserinin bir bölümünü kâtiplerin sırlarına ayırmıştır. Burada kâtiplerin yapmış oldukları sahtekârlıklara değinmiştir. Kâtiplerin az para miktarını çoğaltmak, hükümdar yazısına ekleme yapmak ve sahte mektup hazırlamak gibi sahtekârlıklarından bahsetmiştir. Otlardan hazırladıkları bir çeşit silgi ile belgeye zarar vermeden istedikleri yazıyı silip, yerine kendi isteklerini yazdıklarını anlatmıştır.⁴ Fuad Köprülü ise Memlûk Sultanı Baybars'a ait olduğu ifade edilen vakfiye ile ilgili bir makale kaleme almıştır. Makalesinde bu vakfiyenin söylenildiği gibi Sultan Baybars'a ait olmadığını ve sahte olduğunu ortaya koymuştur. Tarihi belgelerdeki sahtekârlığın yeni bir icat olmadığından ve tarihte çeşitli belgelerin sahtesinin yapıldığına dair zengin örneklerin varlığından bahsetmiştir.⁵

Osmanlı dönemine geldiğimizde ise evrakta sahteciliğin ilk dönemlerden itibaren yapıldığı kayıtlara yansımıştır. Feridun Ahmed Bey kâtiplik, reisülküttaplık ve nişancılık görevlerinde bulunmuş bir devlet adamı olarak Osmanlı bürokrasisinde önemli bir yere sahipti. Osman Gazi'den başlayıp, III. Murad devrine kadar gelen hükümdar mektuplarının suretlerini içeren *Münşeâtü's-selâtin* adlı bir eser kaleme almıştır.⁶ Mükrimin Halil Yınanç, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuasında* yayınladığı makalelerle bu münşeatta yer alan bazı mektupların sahte olduğunu iddia etmiştir. Bahsi geçen bu mektuplar Osman Gazi ile Selçuklu Sultanı Alaaddin⁷ ve Orhan Gazi ile Karamanoğlu arasında geçmiş olan mektuplaşmalardır.⁸ Feridun Ahmed Bey'in münşeatinde geçen bu mektuplaşmalar gerçekte Harzemşah Alaaddin Tekiş'in sır kâtabi Müeyyed el-Bağdadî'nin *et-Teveşşül ile't-Teveşşül* isimli münşeât mecmuasından alınmıştır.⁹ Feridun Ahmed Bey'in el-Müeyyed'in

¹ Abbas Ketizmen, *Sahtecilik ve Tahrifata Karşı Geliştirilmiş Kıymetli Kâğıt ve Belgelerin Tasarım – Teknolojik Özellikleri, Örnek Bir Resmi Belge Tasarımı Önerisi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, s. 6.

² Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 144.

³ M. Yasin Taşkesenlioğlu, “Osmanlı Diplomatiğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı”, *History Studies*, C. 9, Samsun 2017, s. 184.

⁴ Abbürrahim b. Ömer el-Cevberî, *Şarlatanların Sırları (El-Muhtâr Fî Keşfi'l-Esrâr)*, Hüseyin Kaya (çev.), Ocak Yayınları, İstanbul 2006, s. 127.

⁵ M. Fuad Köprülü, “Sultan Baybars'a İsnâd Edilen Bir Vakfiye”, *Vakıflar Dergisi*, S. V, Ankara 1962, s. 1.

⁶ Abdülkadir Özcan, “Feridun Ahmed Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 12, İstanbul 1995, s. 396.

⁷ M. Halil Yınanç, “Feridun Bey Münşeati”, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası (TOEM)*, C. XI-XIII, S. 62-77, İstanbul 1336-1339, s. 161.

⁸ M. Halil Yınanç, “Feridun Bey Münşeati”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası (TTEM)*, C. XIV, S. 2, İstanbul 1340, s. 217.

⁹ Yınanç, “Feridun Bey Münşeati”, s. 164.

eserinden sekiz adet mektup aldığı ortaya çıkmıştır. Bu mektupların biri Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiş, diğerleri tahrif edilmiş ve yalnız bir tanesi aynı şekliyle yazılmıştır.¹⁰ Yınanç mektupların sahte olduğunu ortaya koymuştur. Ancak Feridun Ahmed Bey'in neden böyle bir sahtecilik yaptığına dair bir bilgi vermemiştir. Belki Feridun Ahmed Bey'in buradaki amacının, Osmanlı Devleti'nin çok fazla bilgiye sahip olmadığı kuruluş tarihi konusundaki boşlukları doldurmak ve Osman Gazi'ye Selçuklu Sultanı üzerinden meşruiyet kazandırmak olabileceği söylenebilir.¹¹

III. Selim dönemi öncesinde ve devrinde birçok sahtecilik suçunun yaşandığını arşiv kayıtlarında görmekteyiz. Evrak sahteciliği üzerine yaptığımız bu çalışmanın amacı, III. Selim döneminde meydana gelen evrakta sahtecilik suçlarının ne gibi asayiş problemlerine yol açtığını ve devletin bu problemten kurtulmak adına ne gibi önlemler aldığını ortaya koymaktır.

III. Selim Dönemi Evrak Sahteciliği Olayları

1789-1807 tarihleri arasında Osmanlı padişahı olan III. Selim döneminde de evrak sahteciliğine dair birçok olay gerçekleşmiştir. Bu sahteciliklerin yaşanmasındaki sebepleri; makam ve mevki sahibi olmak, haksız kazanç elde etmek, iftira atmak ve diğer sebepler olarak dört başlık altında inceleyebiliriz.

1. Makam-Mevki Sahibi Olmak

Kişilerin bazı makam ve mevkilere gelebilmek için sahte evrak düzenleme yoluna gittiği görülmektedir. Bunlardan biri 1796 yılında Perloganda kazasında meydana gelmiştir. Perloganda naibi Mehmed Efendi, halk tarafından sevilen biri olmasına rağmen sahte evrakla makamından edilmek istenmiştir. Mernik köyünden Çukadaroğlu Mustafa'nın elinde daha öncelerden almış olduğu bir kadı müraselesi bulunmaktaydı. Bu durumdan faydalanmak isteyen Mustafa'nın oğlu Mehmed, bu müraselenin üzerindeki tarihleri değiştirerek *naip ben oldum* diye halka ilân etmiştir. Bu kişilerin yapmış olduğu sahtecilik suçu ortaya çıkınca baba-oğul Kıbrıs Adasına kalebend olunmuşlardır.¹² Bu olaydakinin tersi olarak Larende Nakibü'l-eşrafî Yahya Çelebi seyyitlere olan düşmanlığından dolayı halkın nefretini kazanmıştır. Bu nedenle halk Yahya Çelebi'nin görevden alınmasını ve yerine Mataracızade Hüseyin Çelebi'nin getirilmesi istemekteydi. Halkın bu isteği kabul edilmiştir. Ancak Yahya Çelebi bu durumu kabullenmeyerek sahte bir mahzar düzenlemiştir. Kendisi İstanbul'da ikamet ettiği için bir adamıyla nikâbet mektubunu Larende'ye gönderdi. Bunun üzerine halk mahkeme huzurunda Yahya Çelebi'yi istemediklerini ve Hüseyin Çelebi'den memnun olduklarını ifade etmiştir. Mahzarın sahte olduğu anlaşılınca, halkın da Hüseyin Çelebi'yi istemesi göz önünde bulundurulurken, Hüseyin Çelebi'nin görevinde kalması uygun görülmüştür.¹³

¹⁰ M. Halil Yınanç, "Feridun Bey Münşeati", *TTEM*, C. XIV, S. 1, İstanbul 1340, s. 40.

¹¹ Bilgin Aydın ve İshak Keskin, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 2008, s. 199; Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Colin Imber, "Osmanlı Hanedan Efsanesi", *Söğüt'ten İstanbul'a; Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000, s. 243-270.

¹² Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet Adliye (CADL)*, Nr: 3/197, 08 Şevval 1210 (15 Nisan 1796).

¹³ BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e)* Nr: 169/19, 15 Şaban 1212 (2 Şubat 1798).

1798 yılında Berlin'den İstanbul'a gelen Deviç adında bir kişi, elinde bulunan mühürlü bir senede istinaden Karadağ hanedanına mensup olduğunu iddia etmiş ve Karadağ voyvodası olmak için talepte bulunmuştur. Hatta Eflak ve Boğdan voyvodalarından aldığını öne sürdüğü benzer içerikli iki yazı daha sunmuştur. İddialarının doğruluğu araştırılmak üzere İstanbul Rum Patrik'i tarafından Karadağ metropolitine durum bildirilmiştir. Metropolitten Patrik'e gelen cevapta Deviç'in Karadağ ahalisi tarafından seçilmediği, ahalinin bu durumdan haberdar olmadığı ve bu senetin hükümdar mührüyle yapılmış olmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Deviç'in Berlin'de kaldığı süre de göz önüne alınarak, Prusya Devleti'nden bilgi istenmiştir. Prusya tarafından gelen bilgiye göre Deviç'in sahtekâr, gösterdiği belgelerin de sahte olduğu anlaşılacak kendisi sınır dışı edilmiştir.¹⁴

Bazı sahtecilik olaylarından hareketle merkezi hükümetin taşrada olup bitenler hakkında ipin ucunu kaçırmaya varıncaya kadar kontrolü kaybettiği söylenebilir. Kars taraflarında vuku bulan bir olay bu konuda ikna edici bir kanaate yol açabilmektedir. Mehmed Sabit Paşa'nın Çıldır valiliği sırasında, talebi üzerine Malazgirt Sancağına Mehmed Bey mir-i mirân unvanıyla tayin olunmuştu. Bir müddet sonra Sabit Paşa, Çıldır'daki görevinden alınmış olmasına rağmen o bölgeden ayrılmayıp Pasin ve Micingird kazalarında vakit geçirmiştir. Daha sonra Mehmed Bey'i de yanına alarak Kars'a gitmiştir. O sırada Kars muhafızı Numan Paşa'ydı. Sabit Paşa, yanındaki Mehmed Bey'in Kars muhafızı olduğuna dair bir fermanı halk önünde okutmak suretiyle Numan Paşa'yı görevden azletmiştir. Numan Paşa, okunan fermandan şüphelenmekle birlikte Sabit Paşa'ya karşı durmaktansa Kars'tan ayrılarak, Çıldır'a gitmiş ve durumu Çıldır Valisi Şerif Paşa'ya arz ederek ondan yardım istemiştir. Bunun üzerine durum İstanbul'a bildirilmiştir. Numan Paşa mesele açıklığa kavuşana kadar Çıldır'da bekletilmiştir.¹⁵ Olayın araştırılması ve gerçeğin ortaya çıkarılması için Erzurum Valisi Abdurrahman Paşa görevlendirildi. Araştırma sonunda Sabit Paşa'nın elindeki fermanın sahte olduğu anlaşılmıştır. Sahtekârlığı ortaya çıkınca Sabit Paşa cezalandırılacağını düşünerek Tiflis'e firar etmiştir. Burada da rahat durmayan Sabit Paşa, Tiflis Hanı olan Ereklı'yi görevden alıp yerine başka birisini han olarak atamıştır. Bu arada sahte fermanla Numan Paşa'nın yerine Kars beyi olan Mehmed Bey de resmen Kars muhafızlığına atanmak için devlet nezdinde talepte bulunmuştur. Mehmed Bey'in talebi başlangıçta kabul görememekle birlikte açık bir kapı bırakılmıştır.¹⁶ Nitekim Erzurum Valisi Abdurrahman Paşa'nın ve halkın talebi göz önüne alınarak bir müddet sonra Mehmed Paşa Kars Muhafızlığı görevine getirilmiştir.¹⁷

Ulema sınıfından kişilerin de sahte evrak düzenlediği görülmüştür. İstanbul'da yaşayan Bursa müderrislerinden Hüseyin Hüsnü Efendi, 1803 yılında Şeyhülislamın onayı olmadan bir mülâzemet düzenlemiştir. Rumeli Kazaskeri Şemseddin Paşa'nın oluşturduğu divâna memur olmak için geldiğinde ise elindeki mülâzemetin sahte olduğu anlaşılmıştır. Bu sahtecilik suçu Kazasker Şemseddin Paşa tarafından ihbar edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda sahte mülâzemeti yapanın Hüseyin Hüsnü olduğu

¹⁴ BOA, *Hatt-ı Hümayûn (HAT)*, Nr: 266/15441, 30 Zilkade 1212 (16 Mayıs 1798).

¹⁵ BOA, *HAT*, Nr: 117/4760, 27 Safer 1216 (9 Temmuz 1801).

¹⁶ BOA, *HAT*, Nr.118/4790, 28 Rebiülahir 1216 (7 Eylül 1801).

¹⁷ BOA, *HAT*, Nr.107/4216, 24 Rebiülahir 1216 (3 Eylül 1801).

anlaşılması ve bunun üzerine kendisi Gelibolu'ya sürgün edilmiştir.¹⁸ Yine ulemeden bazı memurların görev süresi bittiği halde memuriyet hayatına devam etmek için sahteciliğe başvurdukları da görülmüştür. Hamid Sancağı'nın Gölhisar kadılığı görevinden ayrılan Seyyid Abdurrahman, Niksar Kazası davalarına bakmak için bazı belgeler göstermiştir. Fakat elinde bulunan belgelerin sahte olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine elindeki kâğıtlar alınıp, kendisinin Bursa'ya sürgün edilmesine dair ferman çıkarılmıştır.¹⁹

III. Selim'in saltanatının son yıllarında gerçekleşen bir olayda, Van muhafızı Feyzi Paşa firari Emin Paşa'yı yakalayıp idam etmiştir. Bu sırada Emin Paşa'nın kardeşi Derviş Paşa da firaridir. Van halkının da desteğini arkasına alan Derviş Paşa, yanına topladığı adamlarla 1806 yılında Van'a saldırmıştır. Van muhafızı Feyzi Paşa da iç kaleye sığınmak zorunda kalırken bir ulak görevlendirerek Diyarbakır beylerbeyinden yardım istemiştir. Ancak ulak haberi ulaştırana kadar Derviş Paşa, Feyzi Paşa ve iki kardeşini kaleden indirip, idam etmiştir. Aynı zamanda Van muhafızlığının kendisine verildiğini gösteren sahte bir ferman düzenleyip halk arasında okutmuştur. III. Selim, sahte fermanla hareket edip vezirini idam edenlerin cezalandırılmasını istiyordu. Fakat Derviş Paşa'nın elindeki Van Kalesinin muhkem oluşu ve Van halkının ona destek vermesi padişahın bu isteğinin gerçekleşmesini engelliyordu. Üstelik bu tarihte İran'ın bölgeye yönelik saldırgan politikası durumu daha da hassas hâle getirmişti. Merkezî hükümetin çaresiz kaldığı bu meselede Derviş Paşa'nın affedilmesi bile gündeme gelmişti. Yine de böyle bir olayın cezasız kalması kötü niyetli insanları cesaretlendireceği göz önüne alınarak Derviş Paşa idam edilmiştir.²⁰

2. Haksız Kazanç Elde Etmek

Evrak sahteciliğinin önemli sebeplerinden biri haksız kazanç elde etme isteğiydi. Bu amaçla kullanılan evraklar berat, temessük, i'lam, tezkire, mürasele ve defterlerdir. 9 Eylül 1790 tarihli belgeye göre Humbaracı Derviş Paşa'nın sahte beratla gelir elde ettiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine Rumeli valisi aracılığıyla Humbaracı Derviş Paşa'ya bir yazı gönderilerek söz konusu parayı iade etmesi emredilmiştir. Aksi takdirde tuğ ve sancağı elinden alınacak ve ağır bir cezaya çarptırılacaktı.²¹ Aynı yıl bir başka sahtecilik olayı ise Tırnova'da yaşanmıştı. Tırnova'nın Virzel Köyü'ndeki 3.000 akçelik timar Mustafa adlı bir kişinin tasarrufundaydı. Ancak Tırnova halkından Karabüberoğlu Hasan sahte bir temessük düzenleyerek, timarın hâsılatını toplamıştır. Hasan'ın yaptığı sahtecilik ortaya çıkınca mahkeme edilmesi için bölgeye bir mübaşir gönderilmiştir. Mahkemede bu sahtecilik davasının sonuca bağlanamadığı takdirde mübaşir aracılığıyla orduya bildirilmesi emredilmiştir.²²

Bir başka belgede ise, Firuz Paşa merkeze gönderdiği yazıda, senelerce kendisinin kapı kethüdalığında bulunmuş olan Mehmed Sadık Ağa ile aralarında geçmişe ait herhangi bir alacak-verecek meselesi olmadığını belirtmiştir. Buna rağmen Mehmed Sadık Ağa sahte bir temessük

¹⁸ BOA, *Ali Emiri Selim III (AE. SSLM. III)*, Nr: 153/9199, 15 Muharrem 1218 (7 Mayıs 1803).

¹⁹ BOA, *C.ADL.*, Nr: 36/2166, 16 Şaban 1213 (23 Ocak 1799); Aydın ve Keskin, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi", s. 206.

²⁰ BOA, *HAT*, Nr: 78/3236, 13 Cemazilevvel 1221 (29 Temmuz 1806).

²¹ BOA, *TS.MA. e*, Nr: 160/39, 29 Zilhicce 1204 (9 Eylül 1790).

²² BOA, *AE. SSLM. III*, Nr: 212/12487, 8 Muharrem 1205 (17 Eylül 1790).

düzenleyerek Ruha gümrüğünde 250 kuruş alacağı kaldığını iddia etmiştir. Borcu ödenene kadar Firuz Paşa'ya ait olan Diyarbakır mallarına el konulmasını istemiştir. Ancak Firuz Paşa ise böyle bir borcun olup olmadığının araştırılmasını ve gerekenin yapılmasını talep ediyordu.²³ Bir başka sahte temessük hazırlayan Seyyid Eyüb'tü. Bu sahte iltizam temessüküyle haksız kazanç elde etmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda belgenin sahte olduğu anlaşılmıştır. Seyyid Eyüb işlediği bu suçtan dolayı Bursa'ya sürgün edilmiş ve hiçbir şekilde buradan hareket etmemesi konusunda Bursa'daki yetkililere emir verilmiştir.²⁴ Bursa'ya sürgün edilen diğer bir kişi ise Yazıcı dükkânında arzuhalcilik yapan Es-Seyyid Ali'ydi. Çünkü, daha fazla kazanç elde etmek için para karşılığında sahte îlâm yazmaya ve mühürlemeye cesaret etmişti.²⁵

1791 yılındaki bir olaya göre; Bursa Alaaddin Bey Camii imamı Hamza Efendi Şeyhülislamın mührünü taklit ederek düzenlediği sahte emirname ile mahallesindeki bir araziye sahip olmak istemiştir. Çıkarmış olduğu emirnameyi kendisiyle işbirliği halinde olan Molla Hüseyin adlı bir medrese talebesiyle Bursa'nın ileri gelenlerine göndermiştir. Emirnamenin sahte olduğu anlaşılınca, onunla işbirliği yapan Molla Hüseyin firar etmiş ve Hamza Efendi yakalanmıştır. Yapılan sorgulamada Hamza Efendi bahsi geçen emirnameyi İstanbul'a gidip bizzat şeyhülislamdan aldığını söylese de bunun yalan olduğu anlaşılmıştır. Hamza Efendi'nin yaptığı sahtekârlık cezasız kalmamış ve kendisi Limni Adası'na sürgün edilmiştir.²⁶ Yine başka bir belgede; vârişsiz olarak vefat eden Karaferyeli Necibe Hanım'ın eşyalarına, çiftliklerine ve konağına devlet adına el konulması için kadıya ferman gönderilmiştir. Ancak Kadı Hasan ve işbirliği yaptığı dört şahit birleşerek rüşvet karşılığında sahte bir îlâm düzenlemiştir. İ'lama göre güya Necibe Hanım sağlığında bu malları Serdâr Abdullah adlı birine satmıştır. Fakat çok geçmeden bu îlâmın sahte olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine kadı ve yanındakilerin almış oldukları rüşvete el konulması, haklarında tetkikat yapılması amacıyla şahitlerin İstanbul'a sevki ve Necibe Hanım'ın mal varlığına el konulması emredilmiştir.²⁷

İstanbul'da ve taşrada bazı hilekâr kimseler çeşitli hilelere başvurarak emirler çıkarıp halktan haksız kazanç sağlamışlardır. Bu haksızlığın önüne geçilmesi için buyruhdular çıkarılıp ilgili yerlere gönderilmiştir. Defterdara gönderilen buyruhduya göre, maliye tarafından verilen tezkireler, arzlar ve arzuhallerin kanunlara göre yazılması gerekirken kişilerin isteğine göre yazıldığı tespit edilmiştir. Böylelikle belgeler asıl amacından saptırılmıştır. Bu duruma nizam verilmesi için belgeler hazırlanırken maliye tezkirecilerinin daima nezaret etmesi istenmiştir. Ayrıca tüm belgelerin kalemlere kayıt edilmesi emredilmiştir. Reisülküttaba gönderilen buyruhduya göre ise; vali, mütesellim ve voyvodalar kendilerine hitaben yazılan fermanlara dayanarak mübaşirler tayin etmişlerdir. Bu mübaşirler de *biz ferman ile memur olduk* diyerek halktan yüksek meblağlarda vergiler toplamışlardır. Halkın yaşadığı haksızlığın giderilmesi için bir takım kurallar getirilmiştir. Vezir, mir-i miran, mütesellim, voyvoda ve bostancıbaşıya fermanla açıkça hitap olunmadıkça

²³ BOA, C.ADL., Nr: 88/5294, 1 Cemazilevvel 1220 (28 Temmuz 1805).

²⁴ BOA, A.E.SSLM.III., Nr: 221/12970, 21 Muharrem 1218 (13 Mayıs 1803).

²⁵ BOA, Cevdet Dâhiliye (C.DH.), Nr: 228/11364, 7 Zilhicce 1206 (27 Temmuz 1792).

²⁶ BOA, Cevdet Zabtiye (C.ZB.), Nr: 9/414, 10 Şevval 1205 (12 Haziran 1791); Daşcıoğlu, *Osmanlı'da Sürgün*, s. 101.

²⁷ BOA, Cevdet Maliye (C.ML.), Nr: 62/2805, 19 Rebiülevvel 1215 (10 Ağustos 1800).

yazılan emirde hitaba yer verilmemesi ve yazılan emirlerin de aklâma kayıt edilmesi belirtilmiştir. Defterdara hitaben yazılan diğer bir buyrulduya göre; hilekârlıkların önüne geçmek için evrakta *sahh* ve *pençe* aranması, olsa dahi kalem kisedarlarına danışılmadan işlem yapılmaması gerektiği emredilmiştir.²⁸ Diğer buyrulududa ise zeamet ve timar konularında yapılan sahte belgelere dikkat çekilerek gerekli önlemlerin alınması istenmiştir.²⁹

Önlem alınması gereken resmi evraklardan diğerleri ise hüccet ve i'lâmlardı. Hüccet ve i'lâmların aklâma kayıtları hususunda verilen bir nizamın suretine göre sahte hüccet ve i'lâmlarla haksız kazanç elde edildiği ortaya çıkmıştı. Buna göre; bazı esnaf ve evkaf mütevellileri sahte hüccet ve i'lâm düzenleyip bir şekilde bunu kalemlere kaydettirmişlerdi. Hatta müfettiş ve kadılardan aldıkları i'lâm ve hüccetleri senet olarak kullanıp, halktan para talep etmişlerdir. Bu durumdan dolayı halkta huzursuzluk baş gösterdi. Nizamın yeniden sağlanması için sahte hüccet ve i'lâmların aklâma kaydının engellenmesi gerekiyordu. Bizzat sadrazam tarafından aklâmdaki hüccet ve i'lâmların incelenmesi emri verilmiştir. İstanbul Kadısı, Haremeyn Müfettişi, evkaf müfettişleri ve taşradaki müfettiş vekilleri tarafından hazırlanmış olan yollu veya yolsuz senet değeri taşıyabilecek hüccet ve i'lâmların aklâma kaydolmadan önce Babıâli'den onay alması kararlaştırılmıştır. Ayrıca iki pençe ve iki sahh çekilmedikçe aklâma kayıt olunmaması emredilmiştir.³⁰ Ancak alınan önlemlere rağmen evrak sahtecilik suçu ile ilgili hadiseler devam etmiştir. Sahte tezkireler düzenleyerek gelir elde eden İbrahim adlı bir kişi *tomruğa konulma* cezasına çarptırılmıştır.³¹

Tersane-i Amire tarafından menzil tezkiresiyle Akdeniz'e gönderilen kalyon çavuşlarına ve diğer memurlara boğazdan çıkarken menzil kayığı verilmesi adettendi. Ancak bazı memurlar kayığı kabul etmeyip kayık yerine para almayı tercih ediyorlardı. Bu durumdan yararlanmak isteyen bazı memurlar daha evvel kullanılmış olan menzil tezkirelerini saklayıp, sanki bir yere memur olunmuş gibi *filan yere gidiyorum* diyerek her bir adadan para alabiliyorlardı. Benzer bir olayda Sakız Adası halkı yalnız bir yılda menzil kayığı meselesinden dolayı yüklü bir miktarda zarara uğradıklarını ihbar etmiştir. Menzil kayığı meselesi daha önceki dönemlerde de sorun olduğu için bu meseleyi çözüme kavuşturmak üzere ferman çıkarıldığı bilinmektedir. Fermanla, Akdeniz tarafına gönderilen memurlara Tersane-i Amire'nin belirlediği miktardan fazla menzil akçası verilmemesi bildirilmiştir. Ada halkını korumak adına zaman zaman Kaptanpaşa da buyrulduklar göndermiştir. Belirli olan menzil akçasından fazlasının alınmaması ve sahte tezkire kullanılmasının önüne geçmek için bazı önlemler alınmıştır. Bunlar; görevli memurun elinde olan menzil tezkiresini vardığı yerlerde yetkililere göstermesi ve belirlenmiş menzil akçasından fazlasının kendine verilmediğini menzil tezkiresinin arkasına işaret etmesiydi. Ayrıca memurun da İstanbul'a döndüğünde arkasına işaret konulmuş menzil tezkiresini Divânihâne-i Amireye teslim etmesi gerekmekteydi. Bu bahsedilen önlemlere uymayan olursa bu kişilerin isim ve resimlerinin Divânihâne-i Amire'ye gönderilmesi istenmiştir. Bu

²⁸ BOA, C.ML., Nr: 64/2926, 29 Rebiülahir 1211 (1 Kasım 1796); Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, Seydi Vakkas Toprak (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 446-447.

²⁹ Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, s. 443-449.

³⁰ Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, s. 472-473.

³¹ BOA, C.ZB., Nr: 9/405, 21 Rebiülahir 1215 (11 Eylül 1800).

şartların aynen uygulanması ve korunması için Donanma Başbuğu Abdülkadir Bey'in de bu şartlara uyması gerektiği bildirilmiştir.³²

Haksız kazanç elde etmek için yapılan başka bir sahtecilik olayı ise 27 Ağustos 1802'de yaşanmıştır. Hacı İbrahim Efendi gönderdiği yazıda eski Karaferye Naibi Ahmet Salim Efendi'nin sahte bir mürasele düzenlediğini ihbar etmiştir. Müraselenin içeriğinde vilayet işlerinde çalıştırılmak üzere 200 sekban istendiği yazmaktadır. Hacı İbrahim Efendi, müraselenin sahte olmasına binaen halktan ulufe toplanmak istenilirse itibar edilmemesini ve voyvodaya bildirilmesini istemiştir. Bahsi geçen bu mürasele Bölükbaşı Topal Musa adına yapılmıştır. O sıralarda Topal Musa da eşkıya üzerine görevdedir. Döndüğünde bu mürasele eline geçmiştir. Bu fırsatı değerlendirmek isteyen Topal Musa, Karaferye'ye giderek bahsi geçen müraseleyi göstermiş ve 200 askerin aylık on ikişer kuruştan ulufelerini tahsil etmek talebinde bulunmuştur. Karaferye mahkemesi ulufe dağıtımının kaydedildiği tevzi defterlerine bakılmasına hükmetmiştir. Yapılan incelemede müraselenin sahte olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine müraselenin bölükbaşının elinden alınması ve tekrar böyle bir şey yaşanırsa kesinlikle para verilmemesi bildirilmiştir.³³

Seferlerin uzaması dolayısıyla asker için iâşe, yol masrafı ve teçhizat vesilesiyle kazalardan vergiler toplanmaktaydı. Bazı zalim yetkililer bu durumu fırsata çevirerek senede birkaç defaya mahsus ne olduğu bilinmeyen konular için sahte defterler tertip etmişlerdir. Kadı ve naipler de bu kişilerle ittifak etmişlerdir. Kadılar *harc-ı imza ve defter akçesi* namıyla, voyvodalar *mukataa zararı* diyerek, ayanlar *ayaniyye* ismiyle, iş erleri ve kocabaşılar dahi birer bahaneyle halktan haksız kazanç elde etmişlerdir. Yapılan bu sahte defterlerle alınan vergilerin ortadan kaldırılması ve tekrar yaşanmaması için her kazanın tevziyatını senede iki defaya mahsus olmak üzere belirlemişlerdir. Tekrarı yaşandığı takdirde defteri imzalayan kadı ve tevzi eden ayan ve iş erlerinden zarar tahsil olunduktan sonra başkalarına ibret olması açısından cezalandırılmaları emredilmiştir.³⁴ Sahte defter tertip edenlerden biri de Rumeli Valisi Seyyid Ali Paşa'ydı. Bu yolla halktan haksız yere vergiler toplamıştır. Ancak yaptığı sahtekârlığın bedelini canıyla ödemiştir.³⁵

3. İftira Atmak

Sahte evrak düzenlemedeki sebeplerden birisi de görevini iyi bir şekilde yerine getiren görevlilere iftira atmaktır. Örneğin; İlbasan Sancağı Alaybeyi Yusuf'un azlini gerektirecek bir durum yokken, Ahmed isimli bir kişi halkın Yusuf Bey'den memnun olmadığını öne sürerek sancağın başka birine verilmesi için sahte bir mahzar düzenlemiştir. Eski Rumeli Valisi Seyyid Hasan Bey tarafından gönderilen yazıda da Ahmed'in daha önceleri sancaktan kovulduğu ve halk tarafından sevilmediğinden bahsedilmekteydi. Halk da Yusuf Bey'den memnun olduğunu gönderdikleri mahzarlar ile bildiriyorlardı. Bunun yanında mahkemede sancak halkından seçilen birkaç kişiden bu mesele dinlendi. Onlar da Yusuf Bey'den memnun olduklarını bildirdiler.

³² BOA, AE. SSM. III, Nr: 311/18118, 11 Cemazilahir 1213 (20 Kasım 1798).

³³ BOA, C.ML., Nr: 462/18769, 27 Rebiülahir 1217 (27 Ağustos 1802).

³⁴ Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, s. 349-351.

³⁵ Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, s. 793-794.

Netice itibariyle Yusuf Bey'in alaybeylik görevine devam etmesine karar verildi.³⁶

İftira atılan diğer bir devlet yöneticisi ise Murtazaabad kasabasından Katıpzade Seyyid Mehmed idi. Bu kişinin ayanlık iddiasıyla çeşitli zalimlik ve kötülüğe cesaret etmiş olduğu iddia ediliyordu. Bu nedenle kendisine ayanlık işlerine karışmaması karşılığında bir miktar para verildiği ve Mehmed'in bu parayı kabul ettiği öne sürülmektedir. Hatta kaza merkezine bu konuyla ilgili i'âm ve hüccet dahi gönderilmişti. Bunun üzerine Seyyid Mehmed ve kaza halkı mahkemeye gelmiştir. Seyyid Mehmed kimseye eziyet etmediğini, eğer kendisinden rahatsız olanlar varsa mahkemeye müracaat etmelerini istemiştir. Yine kaza işlerine müdahale etmediğini, böyle bir hüccet ve i'âmdan haberi olmadığını ve kaza halkının kendisinden memnun olduğunu söylemiştir. Halkı gerçekte rahatsız edenlerin Hacıbekiroğlu ve arkadaşları olduğunu iddia etmiştir. Kazanın eski yöneticisi Halil Efendi vefat edince, bu kimseler Halil Efendi'nin tatbik mührünü zorla alıp bahsedilen i'âm ve hüccetleri düzenlemişlerdir. Murtazaabad ve Şorba Kadıları tarafından gönderilen i'âmlarda Seyyid Mehmed'in iftiraya uğradığı görülmüştür.³⁷ Ancak devlet görevlilerini istemeyen kişiler onları yıpratmak ve görevinden aldırarak adına halkı bahane ederek, bir takım sahte belge yapma işlerine devam etmeyi sürdürmüşlerdir. Bolu Sancağı Voyvodası Osman Ağa'dan halk memnun olduğu halde Akpınar İmamı Molla İbrahim İstanbul'a giderek Osman Ağa hakkında şikâyetle bulunmuştur. Bunun üzerine halk Osman Ağa'dan memnun olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle Molla İbrahim İstanbul'da yüz bulamayıp üzülmüş, ancak kötülüklerine devam etmiştir. Osman Ağa'nın tatbik mührünü gizlice taklit etmiştir. Bununla birlikte birkaç tane sahte mühür dahi elde etmiştir. Bu mühürlerle Osman Ağa'nın Çalızade tarafgirliği yaptığını bildiren beş mühürlü bir mektup düzenlemiştir. Ancak ele geçirilen mektuplardaki mühürler tetkik edilmiş ve mektupların sahte olduğu ortaya çıkmıştır. Molla İbrahim'in iki seneden beri bu gibi çirkin işler peşinde olduğu da göz önüne alınarak Limni Adası'na sürgün edilmiştir.³⁸

Sahtecilik yapmanın yöntemlerinden bir diğeri ise sahte mühür yapmak veya gerçek bir mührün kopyasını çıkarmak şeklindeydi. Örneğin; Mehmed Emin Efendi'nin yazdığı iddia edilen sahte bir mektup Esmâ Sultan Kethüdası Ömer Ağa'ya gönderilmiştir. Bunun üzerine Mehmed Emin Efendi böyle bir şey yapmadığından bahsederek, kendini savunmuştur. Mektubu gönderen kişinin Voyvoda Hacı Yusuf olduğunu ileri sürmüştür. Bu kişinin elinde 120 tane sahte mühür olduğunu ve kendisinin de mührünün bir kopyasını kullanarak bu mektubu gönderdiğini beyan etmiştir. Sahte mühür gördüğünde adamdan soğuduğunu, onun bir hilekâr olduğunu, gece gündüz ne kötülük yapsam diye düşünen fena bir kimse olduğundan bahsetmiştir. Kadı efendiye rüşvet aldığı konusunda iftira attığını, kadının da mektuptan haberi olmadığını, aralarında akçe muhabbetinin kesinlikle geçmediğini belirtmiştir. Meselenin acilen açıklığa kavuşturulmasını rica etmiştir.³⁹ Ancak konunun açıklığa kavuşup kavuşmadığı kayıtlara yansımamıştır.

³⁶ BOA, *Cevdet Tımar (C.TZ.)*, Nr: 48/2356, 7 Receb 1214 (5 Aralık 1799).

³⁷ BOA, *C.DH.*, Nr: 263/13147, 15 Şaban 1214 (12 Ocak 1800).

³⁸ BOA, *C.DH.*, Nr: 255/12710, 27 Ramazan 1215 (11 Şubat 1801).

³⁹ BOA, *TS.MA.e*, Nr: 109/5, 21 Rebiülevvel 1222 (29 Mayıs 1807).

Bazı sahtekârların yapmış olduğu suçu kabullenmeyip, gerçek olan belgelerin sahte olduğunu ileri sürerek başkalarına iftira attığı da görülmüştür. Örneğin; Sarraf İspirdaki mührüyle yazılmış mektuplar ile ilgili incelemeler başlatılmıştır. Sarraf mektuptaki mührün kendine ait olduğunu kabul etmiş ancak böyle bir mektup yazıldığından haberi olmadığını söylemiştir. Bu durumun kapı kethüdasının iftirası olduğunu ileri sürmüştür. Tekrardan kendisine kapı kethüdasında mühürlü boş bir kâğıdı olup olmadığı sorulduğunda, olmadığını ancak başka bir kâğıtta olan mührünün bu kâğıtlara aksedilmiş olabileceğini söylemiştir. Başka bir iddiası ise daha önce kapı kethüdası ile yapmış oldukları temessükât tahrirleri esnasında kapı kethüdasının kendisinin meşguliyetinden yararlanarak mührünü gizlice boş bir kâğıda basıp daha sonra bu kâğıdın içini doldurmuş olabileceğidir. Hatta sarraf, *ben yazmış olsam niçin Türkçe yazayım, Rumca yazıp diğer işlerim için Mısır'a gönderdiğim adamımla gönderebilirdim*, demiştir. Yazılan mektupların hepsinin farklı kişiler tarafından yazılmış olabileceğini söylemiştir. Adamın söylediklerinin doğru olabileceği ihtimaline istinaden merkezden beklenen haber gelene kadar cezası ertelenmiştir. Gelen cevaba göre sarrafın savunması kabul görmemiş ve III. Selim tarafından öldürülmesi emri verilmiştir.⁴⁰ Aslında merkezden gelen cevaba göre evrakta sahtecilik bulunmamaktadır. Ancak sarraf savunmasında mektupların sahte olduğunu, mührünün çalınarak mektupların hazırlandığını ve kendisine iftira atıldığını iddia etmiştir.

4. Diğer Sebepler (Kavgı Çıkarmak, Diplomatik Evrak, Resmi Yazıya Sahte Cevap Vermek ve Miras Davası)

Mühür kazıma yöntemini kullanarak asılsız mektuplarla kişilerin arasına nifak sokulmaya çalışılmıştır. Belgeye göre; Şerif Abdullah tarafından gönderilen bir yazıyla İstanbul'a gönderilen Mekke'li Neccab Yahya İstanbul'da ikamet etmeye başlamıştır. Ancak Mekke Şerifi Galip bu kişinin iadesini istemektedir. Neccab Yahya, Şerif Abdullah'ın mührüyle Şerif Galip'e sahte mektuplar göndererek, bu kişilerin aralarını bozmak istemiştir. Mektupları Şerif Abdullah adına Şam'da kazıdığı mühürle mühürlemiştir. Bu kişinin İstanbul'da tutulmayıp münasip bir gemi ile gönderilmesi, ancak böyle bir adama yol harçlığının verilmesi dahi uygun görülmemiştir.⁴¹ Mühür kazıma yöntemiyle yapılan sahteciliğin başka örnekleri de vardır. Hilekârlığı ile bilinen Adana Valisi ve arkadaşları Livane'de Üstat Ömer adında bir adama ümeranın ve diğer devlet görevlilerinin mühürlerinin aynısı olmak suretiyle bakırdan birer mühür kazıtmıştır. Bu mühürleri basarak hazırladıkları arz ve mahzarları devlet mercilerine göndermişlerdir. Belgedeki ifadeye bakılırsa bahsi geçen mühürler ele geçirilememiştir. Bu nedenle söz konusu olaydakine benzer şekilde arz ve mahzarlara basılabileceğine işaret edilerek dikkatli olunması hususunda ilgililer uyarılmıştır.⁴²

Çok olmamakla birlikte diplomatik evraklarda sahtecilik yapıldığı da görülmektedir. 14 Haziran 1798 tarihli bu belgede, Osmanlı'nın Paris elçisi Ali Efendi'ye İtalya'dan gelen bir yazıdan söz edilmektedir. Bahsi geçen yazının Ali Efendi tarafından Fransız yetkililere sunulması amacıyla geldiği iddia ediliyordu. Güya Ali Efendi, bu yazıda Venedik arazisinden iken Nemçe'ye geçmiş olan yerlerin geri alınacağını Fransa'ya bildirmekte, hatta bu

⁴⁰ BOA, HAT, Nr: 273/16089, 29 Zilhicce 1204 (9 Eylül 1790).

⁴¹ BOA, HAT, Nr: 207/10962, 29 Zilhicce 1205 (29 Ağustos 1791).

⁴² BOA, HAT, Nr: 83/3424, 29 Zilhicce 1215 (13 Mayıs 1801)

durumdan hoşnut olduğunu göstermek isteyen Venedik'in de Ali Efendi'ye özel teşekkürlerini sunduğu belirtilmektedir. Ancak üslubu ve görüntüsü itibarıyla bahsedilen yazı Osmanlı geleneklerine aykırıdır. Nitekim bilirkişiler tarafından yapılan inceleme sonucunda söz konusu yazının Osmanlı vekillerinin kullandığı yazı üslubunu taşımadığı, dolayısıyla evrakın sahte olduğu anlaşılmıştır. Öte yandan daha önceleri Paris'ten bu çeşit üsluba sahip bir belge gelmediği de göz önünde bulundurulmuştur. Yazının diplomatik incelemesi, bu işin *Françelünün düzmesi* olduğunu göstermiştir.⁴³ Anlaşıldığı kadarıyla evrak sahteciliğinin uluslararası bir boyutu da vardır.

Karşımıza çıkan başka bir olay ise ele geçen evrakı kötüye kullanmaktır. Rumeli Valisi Mehmed Emin, 10 Mart 1798 tarihinde kapuçukadarına bir yazı göndermiştir. Yazıya göre; daha önceleri Niş Mütesellimi Hafız Ağa aracılığıyla gizlice Vidin halkına gönderilen bir suret Paspanoğlu denen bir kimsenin eline geçmişti. Paspanoğlu bu surete uydurma cevap vererek Çirmen Mutasarrıfı Silâhtar Hüseyin Paşa aracılığıyla merkeze arz etmiştir. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda surete verilen cevabın sahte olduğu anlaşılmıştır. Paspanoğlu'na neden bu işe kalkıştığı sorulduğunda korktuğu için yaptığını belirtmiştir.⁴⁴

III. Selim döneminde bürokraside resmi evraklardaki sahteciliğin artması ve mahkemelere güvenin sarsılması üzerine bazı tedbirler alınmıştır. İlk olarak miras davalarına sahte hüccetle müdahale edilmesinden dolayı kadılar uyarılmıştır.⁴⁵ Ancak sahteciliğin ileri boyutlara ulaşması tedbirleri de daha sertleştirmiştir. Bu tedbirler neticesinde evrakta sahteciliği önleyemedikleri için şeyhülislamın da görevlerinden alındığı görülmüştü. Hatta daha sonra atanan şeyhülislama suçları önleyememesi durumunda kendisinin de selefleri gibi görevden alınacağı uyarısı yapılmıştır.⁴⁶

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren çeşitli sebeplerle evrak sahteciliğine başvurulduğu görülebilmektedir. III. Selim döneminde sahte belgelerle işlemler yapıldığı arşiv kayıtlarına ve vekayinamelere yansımıştır. Ferman, berat, i'lâm, tezkire, hüccet, temessük, mürâsele, mülâzemet, mektup ve defter gibi her çeşit belgede evrak sahteciliği örneklerine rastlanmaktadır. Sahte belge hazırlamasında kullanılan bazı yöntemler bulunmaktadır. Bunlar sahte mühür kazdırma, belge üzerinde oynama yapma, yetkili kişilerden rüşvet karşılığında belge alma ve yalancı şahit göstermedir. Bu gibi örnekler daha da çoğaltılabilir.

Evrak sahteciliği haksız kazanç elde etmek, makam-mevki edinmek veya birine iftira atmak maksatlı olabilir. III. Selim zamanı (1789-1807) Osmanlı Devlet ve toplum hayatında sıkıntılı ve düzensizliklerin çokça yaşandığı bir dönem olmakla, sözünü ettiğimiz sahteciliklerin de örneklerinin fazla görüldüğü bir dönemdir. Devlet otoritesi boşluklarının fazlaca hissedildiği bu dönemde halkın kimi zaman bu gibi sahtecilik yapanların yanında yer almak zorunda kaldığını söylemeliyiz. Belki de bu yüzden sahtecilik olaylarından en

⁴³ BOA, HAT, Nr: 228/12722, 29 Zilhicce 1212 (14 Haziran 1798).

⁴⁴ BOA, HAT, Nr: 52/2450, 22 Ramazan 1212 (10 Mart 1798).

⁴⁵ BOA, AE, SSLM, III, Nr: 289/16814, 20 Safer 1219 (20 Mayıs 1805). Bu emir İzvornik sancağına bağlı Memlehâ-yı Bâlâ mahkemesine gönderilmiştir.

⁴⁶ Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, s. 785-786.

çok zarar gören yine halk olmuştur. Bir yandan adli takibe uğrayan sahtekârların baskısı diğer taraftan devletin kanunları uygulamak için verdiği emirlerin uygulanışı halkı iki arada bir derede bırakabilmiştir. Sahte belgelerle yüksek oranda vergiler toplanarak halkın zarara uğratıldığı da hatırlanmalıdır.

III. Selim döneminde evrakta sahteciliğe başvuran kişilerin genellikle devlet memuru olması dikkat çekmektedir. Bunlar arasında üst düzey askeri sınıf mensupları da vardır. Vali, sancakbeyi, kadı, naip, müderrisler arasında böyleleri çıkabilmiştir. Kâtip ve imam gibi daha alt kademedeki *devletlüler* arasında da evrak sahteciliğine tevessül edenler görülmektedir. Nispeten az sayıda halktan kişiler de evrak sahteciliği yapmaktadır. Yüksek rütbeli devlet görevlilerinin ve memur takımının sahteciliğe başvurmasında uhdelerindeki devlet gücünü kullanabilme kabiliyetleri etkili olsa gerektir

Evrak sahteciliklerini önlemek adına devletin daha evvelden getirmiş olduğu sahh ve pençe uygulaması bu dönemde de etkin olarak kullanılmıştır. Yine yetkili makamların çok dikkatli olması konusunda uyarılar yapılmıştır. Sahte yola başvuran kişilere işlediği suçun büyüklüğüne göre belli başlı cezalar uygulanmıştır. Sürgün, kalebend, idam edilme, tomruğa konulma bunlar arasındadır. Bu çalışmada ele aldığımız dönemde karşımıza en çok sürgün edilme cezası çıkmaktadır. Sürgün edilenlerden, üçü Bursa'ya, ikisi Limni Adasına ve biri Gelibolu'ya gönderilmiştir. Verilen cezalar işlenen sahtecilik suçlarını ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Bu tedbirlerde daha da ileri gidilerek, kendi kurumlarının bünyesinde evrak sahteciliği suçunu önleyemeyen şeyhülislamın azledildiği görülmüştür. Netice itibarıyla alınan tedbirlerin yetersiz kaldığı III. Selim'den sonraki dönemlere ait arşiv kayıtlarından anlaşılmaktadır.

Kaynakça

1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Selim III (AE. SSLM. III), Nr: 351/20161, 311/18118, 153/9199, 289/16814, 212/12487, 221/12970.

Cevdet Adliye (C.ADL), Nr: 3/197, 36/2166, 88/5294.

Cevdet Dâhiliye (C.DH), Nr: 228/11364, 263/13147, 255/12710.

Cevdet Maliye (C.ML), Nr: 64/2926, 62/2805, 462/18769.

Cevdet Tımar (C.TZ), Nr: 48/2356.

Cevdet Zabtiye (C.ZB), Nr: 9/405, 9/414.

Hatt-ı Hümayûn (HAT), Nr: 273/16089, 228/12722, 52/2450, 118/4790, 78/3236, 207/10962, 83/3424, 117/4760, 266/15441, 107/4216.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı, (TS. MA. e), Nr: 160/39, 169/19, 109/5.

2. Kitap ve Makaleler

- Abbürrahim b. Ömer el-Cevberî, *Şarlattanların Sırları(el-Muhtâr fi Keşfi'l-Esrâr)*, Hüseyin Kaya (çev.), Ocak Yayınları, İstanbul 2006.
- AYDIN, Bilgin ve İshak Keskin, “Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C. XXXI, İstanbul 2008, ss. 197-228.
- DAŞCIOĞLU, Kemal, *Osmanlı'da Sürgün*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2007.
- Halil Nuri Bey, *Nuri Tarihi*, Seydi Vakkas Toprak (haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- IMBER, Colin, “Osmanlı Hanedan Efsanesi”, *Söğüt'ten İstanbul'a; Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000, ss. 243-270.
- KETİZMEN, Abbas, *Sahtecilik ve Tahriyata Karşı Geliştirilmiş Kıymetli Kâğıt ve Belgelerin Tasarım – Teknolojik Özellikleri, Örnek Bir Resmi Belge Tasarımı Önerisi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2008.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Sultan Baybars'a İsnâd Edilen Bir Vakfiye”, *Vakıflar Dergisi*, S. V, Ankara 1962, ss. 1-8.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Feridun Ahmed Bey”, *Türkiye Dyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 12, İstanbul 1995, ss. 396-397.
- TAŞKESENLİOĞLU, M. Yasin, “Osmanlı Diplomatliğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı”, *History Studies*, C. 9, Samsun 2017, ss. 183-202.
- YINANÇ, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, C. XI-XIII, S. 62-77, İstanbul 1336-1339, ss. 161-169.
- YINANÇ, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 2, İstanbul 1340, ss. 217-226.
- YINANÇ, M. Halil, “Feridun Bey Münşeati”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. XIV, S. 1, İstanbul 1340, ss. 37-46.